

Дорогой Моварин, Ракоши, извините, что
 только так поздно пишу Вам, но я хотел
 ждать, пока наше положение немножко
 выяснится. Я не буду дать Вам историю
 нашей „Одиссеи“ от Куйбышева до Казани
 в Казани, от Казани до Магкента. Каждая
 группа эвакуированных имела свои труд-
 ности — но об этом мы можем говорить,
 если мы встретимся. Важно, что и Ц.К. и
 правительство Узбекистана приняла нас
 приветливо; сейчас я сижу в гостинице
 в отдельной комнате (разумеется с Гертрудой
 и уже начинаю работать. Мы имеем и
 перспективу получить хорошие квартиры.
 („Мы“ это значит, группа антифашистских
 писателей: Бехер, Шаррер, Милве, Габар,
 Вангенгейм, Лешинер и Лукас) Я ~~маленькая~~
~~интервью~~ ^{уже} ~~посылаю~~ ^{посылаю} две статьи в
 Информатор. Первая об общем положении
 в Германии в конце 1941 года (канечно написана
 с материалов. Сегодня первый день, когда
 мы начинаем получать регулярно „Правду“,
 „Известия“ и т.д. — через Ц.К., до сих пор

мы только слушаем и редко имели воз-
можность читать газеты), журнал о Мол-
ском и немецкой культуре; по поводу
разрушения Аспой Маджид. Я собираюсь
посылать каждую неделю одну статью.
Было бы очень хорошо, часто писать о
венгерских темах — но откуда взять ма-
териалы? Не возможны Ваша помощь?

Этот вопрос — вопрос о перспективах. За-
метательные победы Красной Армии дают
нам надежду, что наше проживание в
Китае не будет так длительное, как мы
представили себе это в начале. Уже в Кизане
тов. Егоров (один из заместителей Алек-
сандрова) говорил нам о возможности
через некоторое время издать „Интерна-
циональ Лекции“ на немецком языке — хотя
с маленькой тиражировкой. И ЦК Узбекистана
обещал нам поставить этот вопрос
в более конкретном виде перед ЦК ВКП(б).
Какие перспективы имеет, по Вашему
мнению, наш „Уй Ханг“? Сообщите мне,
что Вы думаете об этом деле, что Ваше

воз = планы, успехи относительно этого вопроса.
м = И конечно о всех вопросах пропаганды, где
у я мог бы активно участвовать. А 15
с живу сейчас почти как в далекой стране —
но эта спокойная жизнь быстро станет
скучной — в такие времена как наше
а = сейчас.

В Ташкенте очень многие венгерцы.
Вз = Я случайно встретил Вашу сестру; мы
мн договорились, что когда она будет освобождена
мн встретимся для более подробного разговора.
Кроме Забара здесь и Гергель, Мадарас.
Здесь находится и Институт Мирового
Хозяйства (без Вара): Фогараш, Варги
и т. д. Большинство эвакуированных в
провинции; так Зейдлер, Розван и т. д.
мн Для этих товарищей возможны самые разные
а трудные. Некоторым (как Целла Зейдлер)
в тяжелом положении.

Но мне очень трудно писать подробно
об этих вопросах. Не только потому что
— как Вы видите — слишком плохо владею
русским языком — но и потому, что я уже

уже мечтаю жить ближе к великим
событиям наших дней. И я очень прошу
Вас, если открываются возможности
для более активного участия. — не за-
бывайте меня.

Сердечный привет

Г. Лукаш

Сердечный привет и ай меня. Вертругу

Адрес: Ташкент Союз писателей
Первомайская ул. 20.

Вероятно знаете, что Гай и Бланш
находятся в Алма-Ата. Гай писал
мне, он чувствует себя хорошо, уже
расады в полном ходе. На всякий
случай напишите Вам его адрес:
Дворец Культуры Суеварная Студия

1949 július 30.

LGUL 34-1454/13

Kedves Rákosi elvtárs!

Mellékelten küldöm válaszcikkem átdolgozott kéziratát. Beszélgetésünk valamint a nekem átadott levelek tartalmát átgondoltam és igyekeztem amennyit csak lehetett javítani cikkemen. Az első részből minden feleslegeset kihuztam, a másodikat kibővítettem, úgy hogy az arány most egészen más. Remélem, tartalma is jobban fogja kielégíteni.

Elvtársi üdvözlettel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kedves R. elvtárs!

1949 aug. 10.
LGVLC 34-1454/5

Amióta kikerültem a pesti forgatagból és időm van nyugodtan gondolkodni a problémákon, mindig gyakrabban felmerültek bennem a Rákosi elvtárrsal folytatott két beszélgetés gondolati motivumai. Itt Dobogókőn sokszor átgondoltam ezeket a kérdéseket, behatóan megvitattam őket Fischer elvtárrsal és Gertruddal és arra a következtetésre jutottam, hogy egész válaszcikkemet gyökeresen át kell dolgozni az építő önkritika irányában. Ennek megfelelően a Rudas elleni polémiát 32 oldalából csak 5-6 oldalra ^{és 1 tén. k.} redukáltam, hogy most a cikknek kb. egy hatodát teszi csak ki. a következő részeket szinte teljesen újra irtam. Nagyon hálás vagyok R. elvtársnak, hogy lehetővé tettem nekem ezt az átdolgozást. Ami le-
velében említett kompozíciós változást illeti, hogy a Rudas elvtárs elleni polémiát a cikk végére helyezzem, későn érkezett számomra, mert akkor már annyira benne voltam az átdolgozásban, hogy egy újabb átállít-
ás még jobban késleltette volna a cikk befejezését. De átgondolva a kérdést, azt hiszem hogy mégis előbb kellett Rudas elvtárs olyan vád-
jait visszautasítani, amelyek beigazoltsága esetén nem volna erkölcsi jogom mint párttag fellepni ^{és csak akkor csak megcáfolás után} mielőtt (olyan önkritikával ² léphetnék) az olvasó elé, mely egy sor kérdésben pozitív ~~z~~ javaslatokat tesz irodal-
munk fejlesztésére. Ezeknek, a cikkemben döntő fontosságú fejtegetések-
nek nem lehetne meg a kellő súlyuk, ha ~~axiomaszerűen~~ ~~axiomaszerűen~~ az olvasó előtt, ~~akkor~~ még mint idealista, kozmopolita, Lenin megrágalmazója stb. szereplnék.

Még egyszer köszönet, hogy segítségemre volt ~~axiomaszerűen~~ önkritikám tisztázásában.

Eltársi üdvözlettel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

[Handwritten signature] Vdrtz smt '40

XXXXXX Dobogókő 1949 aug.10.

1646 34-1454/6

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Kedves Rákosi elvtárs!

Amióta kikerültem a pesti forgatagból és időm van nyugodtan gondolkozni a problémákon, mindig gyakrabban felmerültek bennem a Rákosi elvtárrsal folytatott két beszélgetés gondolati motívumai. Itt Dobogókőn sokszor átgondoltam ezeket a kérdéseket, behatóan megvitattam őket Fischer elvtárrsal és arra a következtetésre jutottam, hogy egész válaszcikkemet gyökeresen át kell dolgozni az építő önkritika irányában. Ennek megfelelően a Rudas elleni polémiát annyira redukáltam, hogy most a cikk 32 oldalából csak 5-6 oldalt tesz ki; a következő részeket szinte teljesen újra irtam. Nagyon hálás vagyok Rákosi elvtársnak, hogy lehetővé tette nekem ezt az átdolgozást.

Ami levelében említett kompozíciós változást illeti, hogy a Rudas elvtárs elleni polémiát a cikk végére helyezzem, később érkezett számomra, mert akkor már annyira benne voltam az átdolgozásban, hogy egy újabb átállítás még jobban késleltette volna a cikk befejezését. De átgondolva a kérdést, azt hiszem, hogy mégis előbb kellett Rudas elvtárs olyan vádjait visszautasítani, amelyek beigazoltsága esetén nem volna erkölcsi jogom mint párttag fellépni. Csak ezek megcáfolása után léphetek olyan önkritikával az olvasó elé, mely egy sor kérdésben pozitív javaslatokat tesz irodalmunk fejlesztésére. Ezeknek, a cikkemben döntő fontos ságu fejtegetéseknek nem lehetne kellő súlyuk, ha az olvasó előtt

még mint idealista, kozmopolita, Lenin megrágalmazója stb. szere-
pelnék.

Még egyszer köszönet, hogy segítségemre volt önkritikám
tisztázásában.

Elvtársi üdvözlettel

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

G.L. zárt fiókjából

1946.34-1954/7

1949 november 14.

Tisztelt Rákosi elvtárs,

Kassai elvtársnak hozzám küldött ~~levele~~ levelére a következő megjegyzéseim vannak. Kezdem az elméleti kérdésekkel.

Kassai elvtárs kifogásolja, hogy a marxi esztétikában objektívizmust állapít meg Szigeti elvtárs, hogy szerinte nem a művész szubjektív szándékait, pszichológiáját vizsgálja, hanem a művet. Nem tudom Kassai elvtárs nem ismeri-e ennek a kérdésnek alapvető mozzanatait, vagy pedig a szerző iránti elfogultságból nem akarja őket tudomásul venni. Mindenesetre "objektív" a kérdés így áll. A műalkotás elemzése, mint az esztétika és a kritika központi kérdése szemben a polgári kritikával elterjedt pszichologizmussal a nagy orosz forradalmi demokraták kritikájában már mint tudatos módszer lép fel. Bjelinszkij, Csernisevskij és Dobroljubov mint igazi materialisták a műalkotásban a tudatunktól független valóság művészi visszatükrözését látták, s mint harcos materialisták ezt a visszatükrözést szakadatlanul összehasonlították eredetijével, az objektív valósággal, azt vizsgálván, vajjon a szerző visszaadta-e mindazokat a haladás szempontjából lényeges mozzanatok, amelyek a társadalom valóságos fejlődésében bennefoglaltatnak. Aki csak felületesen is ismeri a marxizmus klasszikusainak kritikai gyakorlatát, az tudja, hogy Marx Eugen Sue-ről, Engels Balzacról, Lenin Tolstojról szintén ilyen materialista módszer alapján mondott bírálatot - természetesen azzal a fontos eltéréssel, hogy itt már dialektikus materializmusról volt szó. A marxizmus klasszikusainak ez a módszere csak hosszas viták és harcok után érvényesült. Mert a ~~marxi~~ II. Internationale korszakának vezető teoretikusai Mehring és Plechanov egyáltalában nem helyezték kritikai tevékenységük középpontjába az objektív valóság művészi visszatükrözését. Sőt Plechanov egy ízben "az osztálypszichológia kifejezését" látta a művészetben, amiből aztán a Szovjetunióban a harcos és harmincas évek számos vitájában leküzdött vulgárszociológia nőtt ki. Ennek a módszernek hívei a visszatükrözést vagy ki akarják küszöbölni a marxista esztétikából, vagy a legjobb esetben csak mellékes szerepet tulajdonítanak neki, s azzal szoktak érvelni, hogy ez a fölfogás háttérbe szorítja a művészet lenini pártosságát. Ez az érvelés Lenin szövegeinek félreértésén vagy meghamisításán alapul. Amikor Lenin a Struve-féle /fatalista/ objektívizmus ellen harcolt és azzal a dialektikus materializmus pártosságát helyezte szembe, egyáltalában nem szakított az objektív valóság visszatükrözésével. Ellenkezőleg, e kritika egy fontos helyén azt mondja: "Ilyen módon a materialista egyrészt következetesebb mint az objektivisták és objektívizmusát mélyebben és teljesebben viszi végig." /Lenin I.kötet, 276.old. orosz kiadás./ Ennyi talán elég az objektívizmusról.

A következő elméletileg fontos kérdés a totalitás kérdése, mint a marxi módszer egyik fontos eleme. Ha Kassai elvtárs ezt kifogásolja, ismét csodálkozásomat kell kifejeznem, hogy milyen következetesen nem vesi tudomásul a marxizmus klasszikusainak fontos kijelentéseit. Marx már a Filozófia nyomora című művében mint harmadik módszertani megjegyzést kiemeli: "Minden társadalom termelési viszonyai egy egészet képeznek." Nincs itt módomban a marxi ökonómia részletes módszertani elemzését kifejteni, hanem csak a módszerrel kiemelt elemzővel kifejteni ennek a módszernek szakadatlan alkalmazását Marx műveiben. Csak

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

1949 nov. 14

röviden utalok arra, hogy sem a relatív értéktöbblet, sem az átlagprofit-ráta, sem a differenciális földjáradék stb. problémáját nem lehet megérteni, ha nem indulunk ki Marx fent idézett tételéből. Arról nem is akarok beszélni, hogy A tőke egész második kötete egy ilyen totalitás problémát tárgyal, t. i. az egyszerű és kibővített reprodukció képleteit, amelyek a gazdaság egészének mozgási törvényeit foglalják össze. Ennek az alapvető ökonómiai felfogásnak természetesen visszfénye van a marxizmus filozófiájában, nem hiába állapította meg Lenin, hogy A tőke magában foglalja a materialista dialektika logikai problémáit. Bucharin eklekticizmusa ellen polemizálva Lenin a szakszervezeti vitában kifejezetten rátér erre a kérdésre: "Hogy valamely tárgyat igazán ismerjünk, minden oldalát, minden összefüggését és 'közvetítéseit' kell megragadnunk és felkutatnunk. Ezt soha sem fogjuk tökéletesen elérni, de ha a mindenoldalúság követelése meg fog óvni minket a hibáktól és a megmerevedéstől." /Lenin XXVI. k. 134. orosz kiadás./ Ez a szempont Lenin egész elméleti munkájában kimutatható. A totalitás kérdésével behatóan foglalkozik Hegel logikáját bíráló megjegyzéseiben is. Egy fontos helyen idézi Hegelt: "A totalitás, a valóság mozzanatainak egésze, melyek kibontakozásukban a szükségszerűségnek bizonyulnak." És hozzáfűzi: "A valóság mozzanatainak egész totalitása N.B. egyenlő a dialektikus megismerés lényegével." /Lenin eredeti szövegében, az orosz nyelv terminológiai gazdagságának megfelelően, a totalitás szó orosz ekvivalensei állanak/. Filozófiai Füzetek 154. orosz kiadás./ Már a hivatalos német fordítás a totalitás szót használja a szintén létező "Ganzheit" helyett. /Lenin Aus dem philosophischen Nachlass 77./, magyarban nincs ekvivalens./

Kassai elvtárs kiemeli vagyis helyteleníti Szigetinek azt a megállapítását, hogy a marxista esztétika túlhaladja a polgári esztétikában divó dogmatizmus és relativizmus hamis dilemmáját. Pedig: amióta polgári

~~esztétika~~ esztétika van, fennáll ez a dilemma, már a 17. és 18. században is. A hegeli esztétika az abszolút és a relatív viszonylagos voltának felismerésével megsejtette ennek a kérdésnek megoldhatóságát; azonban idealista mivoltánál fogva természetesen nem vihetette a kérdést végleges megoldáshoz. Ez csak a marxizmus-leninizmusban vált lehetségessé. A hegelianizmus felbomlása után azonban a polgári esztétikában még az eddiginél is jobban eluralkodott ez a hamis dilemma és az a magyar ~~esztétika~~ és nemzetközi polgári esztétika, amellyel elméletünk itt találkozott, kizárólag ezen a talajon mozgott. Szigeti elvtárs tehát itt nem tett egyebet, mint megállapított egy régóta ismert történeti tényt.

NYA FIL. INT.

Lukács Arch.

Ha Kassai elvtárs az előbb azt bizonyította be, hogy nem ismeri, vagy nem akarja tudomásul venni az esztétika történetének fontos tényeit, úgy abban a vádjában, melyet Szigeti ellen emel, hogy a Tolsztojtól Gorkijhoz való átmenet törés, szakadás nélkül megy végbe, azt árulja el, hogy nem veszi tudomásul az irodalomtörténet fontos tényeit. Az a tény, hogy Oroszországban a polgári ~~irodalom~~ csak 1905-ben tört ki és leveretése után csak tíz év telt el a diadalmas proletárforradalomig, szükségképpen visszatükröződik az orosz irodalom történetében is. Gorkij csakugyan közvetlenül csatlakozik az orosz irodalom nagy progresszív hagyományaihoz és azokat fejleszti át tudatosan szocialista realizmusának stíluslemeivé. Hogy ez a fejlődés válságok nélkül folyt le, egyáltalában nem azt jelenti, mintha a Gorkij-féle realizmus nem különbözne minőségileg a Tolsztojtól. Azonban ez átmenet válságnélkülisége fontos irodalomtörténeti tény, ha a proletár irodalom keletkezésének nehéz válságait tekintjük ~~csak~~ az európai országokban. Itt a polgári dekadencia közepette, a dekadencia uralgó befolyása ellen harcolva kellett a forradalmi proletárirodalomnak ezmeileg és művészileg létrejönnie. Ezt látjuk Németországban Bechernél és Seghersnél, ezt Franciaországban Aragonnál és Eluardnál stb. Még a skandináv államokban is, ahol pedig a 19. század végén /lásd Engels/ volt komoly realizmus, szintén törésszerűen megy végbe ez a fejlődés. Pontoppidan és Andersen ~~között~~ között egészen más a viszony, mint Tolsztoj és Gorkij között, a továbbfejlődés itt szakítást, éles szembefordulást jelent Pontoppidan pesszimizmusával. Mivel nálunk Magyarországon az irodalmi helyzet inkább a nyugati államokéhoz hasonlított mint az oroszországihoz, ennek a helyes összefüggésnek megállapítása fontos volt.

Ha Kassai elvtársnak itt felsorolt vádjait visszautasítom, ezzel távolról sem akarom, állítani, hogy Szigeti elvtárs könyve hibamentes volna. Szó sincs róla. Szigeti elvtárs fiatal marxista, aki csak a felszabadulás után csatlakozott pártunkhoz. Ennélfogva érthető, hogy éppen politikailag nehéz és bonyolult problémáknál nem mindig találta meg a helyes megoldást. Így

forradalom

1948. máj. 14.

...hogy az a relatív értéktöbblet, sem az állagprogr...

G.L. zárt fiókjából

G.L. zárt fiókjából

9
olvas

1949 nov. 14.
3.

kétségek nélkül hibás a Társadalmi Szemle 1946 szeptemberi számában írott cikkében az a fejtegetés, mely "demokratikus világnézet" kialakításáról beszél. Szigeti elvtárs ebben az esetben egyike volt annak a népi demokrácia nagyszámu elvtársnak, akik 1946-ban még nem ismerte fel a népi demokrácia igazi jelentőségét és fejlődésének igazi útját. Ugyanide tartozik az a hely, amelyet a párt a Horthy-korszakban gyakorolt szerepéről szól. Benyomásom szerint itt Szigeti elvtárs a párt szektárius idejének ellentétét akarta kifejezésre hozni a Komintern VII. világkongresszusa után beállt állapottal; ezt azonban szerencsétlenül fogalmazta meg.

Némileg más természetű az a hiba, mely az első helyen idézett kitételben van. Itt szerintem Szigeti elvtársnál neofita tulbuzgóságból létrejött tapintatlanságról van szó. A marxista esztétika, melyet ő akkor ismert meg, oly lelkesedéssel töltötte el, hogy egyrészt helytelenül hasonlított össze annak rekonstrukcióját Lenin Állam és forradalom című művével, másrészt helytelenül nekem tulajdonította ezt a rekonstrukciós munkát. Rekonstrukció és rendszerezés a marxizmus esztétikája körül csakugyan volt. Kassai elvtárs nagyon helytelenül huzza alá az idézetben a "töredékes" szót Marx és Engels esztétikai nézeteit illetőleg, amikor a köztudomásu, hogy a marxizmus megalapítói csakugyan csak egyes levelekben, elszórt megjegyzésekben beszéltek az esztétika kérdéseiről. S ennek megfelelően a II. Internacionale korszakában Mehring és Plechanov Marx és Engels ilyen nézeteinek messzemenő ignorálásával fejtették ki esztétikai nézeteiket. A harmincas évek elején indult meg a Szovjetunióban az a mozgalom, hogy össze kell gyűjteni és rendszerezni Marx és Engels esztétikai nézeteit. /A legfontosabb leveleket csak ebben az időben bocsátották nyilvánosságra./ Ebben a rendszerző munkában én is résztvettem, de csak mint egy tagja annak a kollektívnek, amely ezzel az a kérdéssel foglalkozott. Szigeti elvtárs tehát itt, ismétlem, szerintem neofita tulbuzgóságból hibát követett el.

Ami a levélnek azt a részét illeti, hogy ezt a könyvet, valamint Keszi elvtársát és folyóiratainkat bírálni kell, elvileg csak helyeselni kell. Azonban a bírálatnak építőnek kell lennie, abban az irányban, hogy bizonyos az elmúlt korszak fejlődési fokától meghatározott hibákat, főleg azokat, amelyeknek káros következményei ma is érezhetők, végleg leküzdjük és a hibák feltárása segítségével rámutassunk a követendő utra irodalmi elméletünk és gyakorlatunk számára. Mint Rákosi elvtársnak annak idején szóban kifejtettem, Rudas elvtárs rólam írott cikkének éppen az a hibája, hogy hiányzik belőle minden konkrétság, minden építő tendencia, hogy kiragadott idézetek segítségével emel sokszor egészen alaptalan vádakát s ezeknek segítségével akar valakit "kikészíteni". Elméleti és irodalmi fejlődésünk szempontjából rendkívül károsnak tartanám, ha ez a módszer nálunk meghonosodnék. Pedig Kassai elvtárs levele arra mutat, hogy ebből az "anyagból" csak egy Rudas-stílusú kritika jöhetne létre. Nem a kritika élessége ellen beszélek. Mestereink mindig élesen kritizáltak, de mindig lényeges elméleti és gyakorlati kérdésekben, mindig pozitív utmutató tendenciával. Rudas elvtárs és követői csak a hang élességét tanulták meg mestereinktől, nem pedig a tárgyban való elmélyedést, a tárgy alapos ismeretét, a nagy aktuális problémák iránti fogékonyságot.

Elvtársi üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

1944. március 13.

Készen kell állni a Törvényhozás 1946. évi munkájára. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése.

Készen kell állni a Törvényhozás 1946. évi munkájára. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése.

G.L. zárt fiók: b61

Az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése. A Törvényhozásnak a legfontosabb feladata az ország gazdasági és kulturális életének fejlesztése.

Ez a dokumentum a Törvényhozás 1946. évi munkájára készült.

1944. március 13.

Tisztelt Rákosi elvtárs!

64436-1454/8

Kassai Géza elvtársnak Szigeti József elvtárs könyvéből összeállított idézetgyűjteményére vonatkozólag a következőkre szeretnék rámutatni:

1. Kassa elvtárs Szigeti könyvéből egyes helyeket kiragad és azokat inkriminálja. Egyes helyeket joggal inkriminál /pl. a Lukácsot tulzott, ditirambusokban méltató kifejezéseket,/ más helyeket indokolatlanul, helytelenül inkriminál. Ha például Kassa elvtárs Szigetnél inkriminálja azt, hogy a totalitás a történelmi materializmus egyik alapvető módszertani kategóriája, ennek csak Kassai elvtárs igen hiányos dialektikai képzettsége lehet az oka. Kassai talán azt hiszi, hogy a totalitás Lukács találmánya, holott az a kategóriát Marx és Lenin /igaz, hogy kevésbé ismert módszertani-dialektikai írásaiban,/ gyakran használják.

Kassai elvtárs egyes más helyeket is komoly és tárgyilagos indok nélkül inkriminál /objektívizmus kérdése, stb./

2. A lényeges azonban nem ez vagy az a hely, hanem a bírálat módszere. Az a veszély fenyeget, hogy egyes elvtársaink az igazi marxista-leninista kritika módszerével teljes ellentétben egyes munkákat nem pozitív és negatív oldalait igazságos kiemelés alapján bírálják, hanem egyes, összefüggéseiből kiragadott mondatokat kipécéznék és az igazi kritikát ezzel akarják helyettesíteni. Hogy ez teljesen helytelen, arra Lenin a következő szavakban figyelmeztet: "A társadalmi jelenségek területén nincsen elterjedtebb, és helytelenebb eljárás, mint egyes tényecskék kiragadása, játék a példákkal. Ilyen példákat összehordani - semmi fáradságba nem kerül, de nem is bír semmiféle jelentőséggel. Tények, ha egészben és összefüggésükben vesszük őket, nemcsak "makacs", de kétségtelenül bizonyító dolgok. Tényecskék, ha az egészen, az összefüggésen kívül vesszük őket... játék-szerek, vagy még ennél is rosszabb dolgok." /Leninszkij Sbornik. XXX.303./

3. Nagyon veszélyesnek tartanám, ha a bírálat terén nálunk ez a módszer divattá válna.

Szigeti elvtárs könyvét nem értem rá összefüggésben elolvasni és most sem érek rá. De felületes átnézés után is az a benyomásom, hogy határozottan vannak pozitív oldalai is, így pl. Kierkegaard reakciós irracionalista filozófiájának marxista bírálatára Szigeti tesz először kísérletet nemcsak magyar, hanem a nemzetközi irodalomban.

Ezért egyáltalán nem volnék az ellen, hogy Szigeti könyvéről bírálat jelenjen meg. Ennek a bírálatnak azonban azt a célt kell szolgálnia, hogy fiatal marxista kádereinket nevelje, hibáikat bírálja, de munkájuk pozitív oldalait is kiemelve s ezáltal a további munkára buzdítsa őket. Ez az ideológiai káderek nevelésének egyetlen reális módja.

Az olyan típusú bírálat, amely akár indokoltan vagy indokolatlanul csak egyes helyeket emel ki és csak negatív jellegű, elijeszti fiatal kádereinket az írástól. Ezt én mint az egyetemi ifjúság nevelője és mint szerkesztő különösen hangsúlyozni kívánom.

4. Ami egy, a Társadalmi Szemle 1946-os évfolyamában megjelent Szigeti-recenzióban előforduló kifejezéseket illeti, azok teljesen helytelenek. De nem látom indokoltnak az ilyen archiváris buvármunkák egyes eredményeinek publikálását ké okból: 1. 1946-ban /és még később is/ számos elvtársunk írásaiba /központi sajtónkban is/ sok, marxista szempontból helytelen passzus csuszott be. Valóban tanulságos csak az volna, ha nem egy ilyen passzust ragadnánk ki, hanem rámutatnánk ennek az akkor sajnos számos esetben előfordult jelenségnek az okaira. 2. Szigeti későbbi írásaiban hasonló helytelen állítások nyilván nem fordulnak elő, különben Kassai elvtárs buvármunkája során valószínűleg felfedezte volna őket. Tehát nyilván egy alkalmi kisiklásról és nem hamis vonalról volt szó.

5. Ideológiai frontunk terén ma elsősorban a valóban égető kérdések megoldására, az elvi szempontok tisztázására, a marxista irányvonal kidolgozására kell erőnket koncentrálni. Ebből a szempontból Kassai elvtárs levelében nem látok semmiféle termékeny kezdeményezést.

G.L. zárt fiókjából

1952 február 25.

144634-1454/9

Kedves Rákosi elvtárs!

Különös öröömre szolgál, hogy módomban áll ezt az új könyvemet Rákosi elvtársnak átadni. Mindig hálával fogok gondolni közel három évvel ezelőtti beszélgetéseinkre, amelyekben Rákosi elvtárs kritikája arra irányított, hogy irodalmilag behatósan tárgyaljam a szovjetirodalom kiváló alkotásait. Ez a kritika tette lehetővé ennek a könyvnek keletkezését. Engedje meg, hogy e könyv megjelenése alkalmából újból kifejezzem köszönetemet ezért a segítségért.

Elvtársi üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács György

G.L. Zárt fiókjából

194634-1954/10
Budapest, 1955 május 30.

Kedves Rákosi Elvtárs!

Nem akarom idejét tulságosan igénybe venni s ezért Balogh és Havas elvtársak feljegyzéseinek csak objektive, filozófiai közéletünk számára lényeges kérdéseire reflektálok.

1. Számos kifogás onnan merül fel, hogy az elvtársak nem akarják tudomásul venni könyvem célkitűzését: ez a Hitler-fasizmus ideológiájának bírálata; a történelmi tárgyalás is ezt a célt szolgálja. Az előszóban kifejezetten kimondom, hogy nem volt szándékom az egész polgári reakciós filozófia történetét megírni, hanem csak a hitlerizmus ideológiai előkészítését.

Havas elvtárs e tekintetben két főhibát követ el. Először helytelenül állítja be könyvemnek a hegeli filozófiához való viszonyát. A modern irracionálisizmus 1848-ig csakugyan elsősorban Hegel ellen harcolt. Ez azonban a polgári haladás és forradalom elleni küzdelem volt. Nietzschetől kezdve a reaktív helyzet gyökeresen megváltozik: most már a marxizmus az igazi ellenség számukra; még akkor is, ha ezt nem mondják ki nyíltan. Ezt a Nietzsche-fejezetben részletesen kifejtettem. /Amit egyébként Havas elvtárs Hegel-felfogásomról ír, azt mutatja, hogy nem ajándékoztam tudomásul venni azt a fordulatot, mely a szovjet filozófiában e tekintetben végbement. A német vita is e fordulat előtt indult meg - és egészen másképpen végződött, mint ahogy azt Havas elvtárs beállítja./

Havas elvtárs második hibája abban áll, "hogy a német fasizmus ideológiai előkészítésében a katolikus filozófia nagyobb szerepet játszott, mint a mekkorát a szerző tulajdonit neki". Hogy a vatikán politikailag támogatta Hitlert, kétségtelen. De csak bele kell lapozni egy olyan könyvbe, mint Rosenberg "Mythus des zwanzigsten Jahrhunderts", mely a hitlerizmus hivatalos filozófiája volt, hogy lássuk: Chamberlain nyomán Rosenberg élesen keresztény-ellenes állásponton áll és erőiesen leszámol olyan idológusokkal, akik - mint Othmar Spann - katolikus alapon akartak fasiszta ideológiát teremteni.

Az elvtársak, akik ezzel a kérdéssel - hiányos tárgyismeret és a világnézeti kérdések sematikus felfogása alapján - foglalkoznak, nem veszik tudomásul, hogy a vallások, főleg a katolikus /thomista alapon álló/ reakció egészen más fegyverekkel harcol a haladás ellen, mint a modern irracionálisizmus. A thomizmus maga egy - teológiai jellegű, tehát misztikus - racionalizmus igényével lép fel. Ezt le kell leplezni. De ez nem esik az én könyvem kérdésfeltevéseinek körébe.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Balogh elvtárs egészen sematikusán nyúl ezekhez a kérdésekhez. Azon a vitán, amelyet említ, s amelyet illetőleg panaszkodik, hogy rosszul bántak vele, például azt fejtette ki, hogy a mai német protestantizmusnak a Kierkegaard befolyása alatt álló Barth-iskola a legreakciósabb áramlata. Ezzel szemben nem árt egy pillantást vetni a politikai tényekre. A német protestantizmus hivatalos fő iránya /mely nem került Barth hatása alá/ a régi lutheri tan értelmében alávetette magát minden reakciós államhatalomnak. Támogatta Hitlert a háboruban, a koncentrációs táborok, a gázkamrák stb. felállításában. Ma pedig Adenauert szolgálja ki ugyanilyen buzgalommal a háború, az imperialista felfegyverkezés ügyében. Ezzel ellentétben a "legreakciósabb" Barth-iskola konok ellentállást fejtett ki Hitler ellen. Hívei /Bekennntnischristen/ megtagadták a vele való együttműködést és ezrével vándoroltak koncentrációs táborokba. Akkori vezérük, Niemöller ma a békemozgalom aktív és vezető tagja. Hívei nemcsak propagandával, de aktíve is ellent

állnak Németország újrafelfegyverzésének, a háboru előkészítésének. Balogh elvtárs álláspontja tehát módszertanilag sematikus, ignorálja a tényeket, politikailag szektáns.

2. Könyvem nem érzem ilyen bírálatokkal szemben védelemre szoruló-
nak /annál kevésbé, mert a bíráló megjegyzések nagy része még a ténye-
ket sem fedi, például Balogh elvtárs állítása, hogy az utószó csak
néhány szociológussal foglalkozik/. Egy elvi kérdést azonban mégsem
hagyhatok szó nélkül, mert ez filozófiai munkánk általános módszertani
kérdéseiben sok zavart okoz: az objektivizmus kérdését. Számos elv-
társunk a filozófiai polémiában azt a módszert követi, amelyet mi a
bécsi emigrációban így jelöltünk: "Szitok, átok, szarok rátok." És
objektivistának neveznek mindenkit, aki a reakciós filozófiák immanens
kritikáját is adni akarja, érte ezalatt azt, hogy nemcsak direkt lep-
lezi le az ellenforradalmi ideológiákat, feltárva azok társadalmi gyö-
kereit és célkitűzéseit, hanem - polemikusan - azt is megmutatja, mi-
lyen abszurdításokhoz jut el a reakciós szerző, ha saját kiindulásait
következetesen végigvezetjük. Ezt az "objektivist" módszert alkalmazza
például Engels az "Anti-Dühring"-ben, amikor Dühring Robinsonádáját
ad absurdum viszi. Eltekintve attól, hogy ez klasszikusaink módszere
is, ha azt akarjuk, hogy azokat is meggyőzzük, akik még nincsenek meg-
győzve, ez a módszer - a társadalmi alapok leleplező feltárása mellett -
polemikusan nélkülözhetetlen. Ezért éltem vele eddig és élni fogok
ezután is.

3. Az elvtársak visszaélnék idealizmus és materializmus szembeállí-
tásának jelszavával is. Nem beszélek arról, hogy könyvem számos helyen
konkrétan foglalkozik ezzel a kérdéssel, nem szabad ezt a követelést
arra felhasználni, hogy a dialektikus és a dialektika-ellenes áramlatok
harcát a filozófia történetében bagatellizáljuk. Lenin például a fizi-
kai idealizmusról írván, kiemeli, hogy annak fontos ideológiai gyökere
a fizikusok nem-dialektikus gondolkodása, akik ezért a mechanikus mate-
rializmus ellentmondásai elől az idealizmusba menekülnek. A két kérdés-
komplexum szoros kapcsolatban áll egymással és együttes alkalmazásuk
nélkül a filozófia és a filozófiatörténet kérdései megoldhatatlanok. Az
ilyen "filozófusoknak", mint Balogh elvtárs egyik alapvető hibája,
hogy nem ismerik a dialektikus materializmus problémáit és ezt a
hiányosságukat "módszertanilag" azzal leplezik, hogy ha valaki így
tárgyal valamely kérdést, azt demagógikusan denunciálják.

Azt Rákosi elvtárs bizonyára nem is várja tőlem, hogy a személyemre
vonatkozó megjegyzésekre reflektáljak.

Elvtársi üdvözléssel

Lukács György

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Budapest, 1956 március 4.

LAU 34-1954/11

Kedves Rákosi Elvtárs!

A Kossuthdíj Bizottság ideai tárgyalásai alkalmával olyan jelenségek merültek fel, amelyekre a párt figyelmét felhívni kommunista kötelességemnek tartom

A legfontosabb: egyes döntések helytelen és káros volta. Két esetet emelek ki saját kompetenciám köréből. Az első Szabó Imre elvtárs esete. Az Akadémia társadalomtudományi osztálya "A burzsoa állam- és jogbölcselet Magyarországon" című művét elsőosztályú Kossuthdíjra javasolta. Az albizottság Andics elvtársnő közbelépésére második osztályra szállította le. Az elnökség "nem javasolta", mire a plénum - természetesen - törölte a díjazandók sorából.

Ezt a határozatot helytelennek és károsnak tartom.

1/ mert Szabó Imre könyve önálló forráskutatások alapján létrejött, eredeti koncepciójú, marxista mű, mely teljes mértékben megérdemli a Kossuthdíjat. /Itt szeretném megjegyezni, hogy bár a jog egész területén nem vagyok szakember, jogfilozófiával és államelmélettel 50 éve foglalkozom és így szakmailag is illetékesnek tartom magamat az ilyen művek megítélésére./

2/ mert Szabó Imre könyve a magyar gondolkodás történetében uttörő mű és díjazásának elutasításában a gondolkodástörténettel szemben nálunk igen erősen képviselt nihilizmus mutatkozik meg, melyet a szovjetfilozófia az utolsó időkben igen élesen elítél.

3/ mert pártunk harmadik kongresszusa központi feladatnak tűzte ki a Horthy-korszak ideológiájának marxista bírálatát. Szabó Imre egyike az elsőeknek, aki ezt a feladatot saját területén belül előre vitte.

4/ mert jogászaink marxista fejlődésében Szabó Imrének és e művének nagy jelentősége van. Helytelen és káros, ha egyes területeken /például irodalomtörténet/ marxista szempontból felette problematikus műveket jutalmazunk, itt pedig sokkal fejlettebbeket mellőzünk.

A másik kérdés Mészáros István elvtárs esete. Mészáros István fiatal munkásszármazású kutató. Műve "Szatira és valóság" az esztétika egy égetően aktuális kérdését ragadja meg, amellyel például a szovjet közvélemény már évek óta foglalkozik. Mészáros elvtárs a probléma történetéből, annak marxista bírálatából indul ki és nagyjelentőségű eredeti eredményekhez jut a szatira esztétikai mivoltának és társadalmi szerepének meghatározásában. Mészáros könyvét - nemzetközi méretben is - az utolsó évek egyik kiemelkedő teljesítményének tartom.

Itt azonban ki kell térnem a bizottság munkájának módszereire is. Mészáros könyvét mint esztétikai, tehát tudományos művet ajánlotta az Akadémia társadalomtudományi osztálya Kossuthdíjra. Ennek ellenére az - arra nem illetékes - irodalmi bizottság elé utalták.

NYTA FIL. INT.

Lukács Arch

Mikor ez ellen tiltakoztam, Friss elvtárs albizottságunk elnöke kitűzte tárgyalásra. Andics elvtársnő ellenben a megtörtént döntést véglegesnek akarta minősíteni. Mikor én kétségbe vontam az irodalmi bizottság tudományos kompetenciáját az esztétika általános elméleti kérdéseiben, Horváth Márton és Király István elvtársak tekintélyére hivatkoztam. Nem vagyok tulságosan szerénytelen ember, de nem tudom nevetni vagy felháborodni kell azon, hogy a nevezett elvtársak - akiknek egyéb érdemeit itt nem vitatom - a tudományos esztétika terén mint tekintélyek szerepelnek. Az albizottság aztán Andics elvtársnő szavazata ellenében harmadik díjra javasolta Mészáros könyvét. Az elnökség őt se "javasolta" és így az ő jelöltséget is elutasították.

Az elmondottak alapján arra kérem Rákosi elvtársat tegye újabb megfontolás tárgyává Szabó és Mészáros elvtársak ügyét. A Minisztertanácsnak mint legfelsőbb fórumnak még módjában áll Szabó és Mészáros elvtársaknak megadni a Kossutdíjat, s ez véleményem szerint a marxista tudomány fejlődését hazánkban elő fogja mozdítani.

Még csak egy megjegyzést kell tennem a munkamódszerről. Mivel a végső döntés a Minisztertanács kezében van, a pártnak módjában áll, a bizottság munkáját felülbírálni. Helytelen és káros módszer azonban a sibilás és parancsolgatás ama kombinációja, mely most uralkodik. Ez elnökség ugyanis az albizottság javaslatait vagy javasolja vagy elutasítja. Ehhez kétségkívül joga van. De ha egyrészt az elutasítást semmivel sem indokolja meg, másrészt a párt kulturális osztálya figyelmezteti a kommunista bizottsági tagokat, hogy az elnökség határozatával szemben nem szabad fellépniük - úgy ez a bizottságok munkáját üres komédiává alakítja és komoly tudósokat gondolkodóba ejt: mi értelme van részvételüknek a Kossuthdíj bizottságban?

Elvtársi üdvözléssel

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.